

การเล่าเรื่องทางนิเทศศาสตร์: ศึกษาจากงานวิจัย

อุบลวรรณ เปรมศรีรัตน์³

บทคัดย่อ

บทความเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาเพื่อ รวบรวมรายชื่องานวิจัยทางนิเทศศาสตร์ที่ศึกษาเกี่ยวกับการเล่าเรื่องและศึกษาประเด็นหลักจากงานวิจัยเกี่ยวกับการเล่าเรื่องทางนิเทศศาสตร์ โดยศึกษาจากงานวิจัย และวิทยานิพนธ์ในสาขานิเทศศาสตร์และสาขาที่เกี่ยวข้องที่จัดทำในช่วง พ.ศ. 2534-2557

ผลการศึกษา พบว่า 1. มีงานวิจัยที่ใช้คำว่า เรื่องเล่า การเล่าเรื่องหรือการเล่าข่าวในชื่อเรื่อง จำนวน 32 เรื่อง แบ่งตามประเภทของการสื่อสารได้ ดังนี้ การเล่าข่าวทางวิทยุ การเล่าเรื่องและเล่าข่าวในหนังสือพิมพ์ การเล่าเรื่องในหนังสือเล่ม การเล่าเรื่องในภาพยนตร์ รายการและละครโทรทัศน์ การเล่าเรื่องในเพลงไทย สื่อออนไลน์ เกม และการเล่าเรื่องข้ามสื่อ

2. การศึกษาประเด็นหลัก ของการเล่าเรื่องทางนิเทศศาสตร์จากงานวิจัยนั้น พบว่า การเล่าข่าวทางวิทยุนั้นเป็นการเล่าข่าวเพื่อสร้างความเพลิดเพลิน ให้ข้อเท็จจริงและข้อคิด โดยใช้ภาษาแบบไม่เป็นทางการ การเล่าเรื่องในสื่อสิ่งพิมพ์นั้นอิงตามองค์ประกอบการเล่าเรื่อง โดยเฉพาะ โครงเรื่อง แก่นเรื่องและตัวละคร รวมทั้งนโยบายของสิ่งพิมพ์ฉบับนั้น เน้นการใช้ภาษาที่สร้างภาพและความหมายที่เร้าความสนใจด้วย ส่วนการเล่าเรื่องในภาพยนตร์และละครโทรทัศน์นั้น ส่วนใหญ่อิงตามองค์ประกอบการเล่าเรื่อง โดยเฉพาะ แก่นเรื่องและความขัดแย้ง สื่อภาพยนตร์นั้นยังเน้นองค์ประกอบภาพด้วย ด้านละครนั้นยังยึดการเล่าตามวัตถุประสงค์ในการผลิตด้วย การเล่าเรื่องในเพลงไทยนั้นเพลงลูกทุ่งใช้การเล่าเรื่องแบบนิทาน ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย เพลงประกอบละครเล่าเรื่องตามแก่นของเรื่อง ส่วนการเล่าเรื่องข้ามสื่อนั้นส่วนใหญ่เป็นการข้ามสื่อจากการดูสื่อนิเมชันและภาพยนตร์ โดยยังคงเดิมตามองค์ประกอบการเล่าเรื่องหลักๆ เช่น โครงเรื่อง แก่นเรื่อง ความขัดแย้ง มีการปรับเปลี่ยนเฉพาะในรายละเอียดย่อย เช่น แก่นเรื่องรอง คู่ขัดแย้งและฉาก เป็นต้น

คำสำคัญ: การเล่าเรื่อง, เรื่องเล่า, การเล่าข่าว

³รองศาสตราจารย์ รองคณบดีฝ่ายวางแผนและพัฒนา

คณะนิเทศศาสตร์และนวัตกรรมการจัดการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

Storytelling in Communication Work: A Study from Research

Abstract

The objectives of this research were to compile a list of communication research on storytelling and to study their main issues based on researches and theses in communication and related fields conducted during 1991-2014. (B.E. 2534-2557)

The result of the study showed that 1). There were 32 researches using the term storytelling or narrative in title. The form of the storytelling were radio news storytelling, Newspaper storytelling, book storytelling, film and tv series storytelling, storytelling in Thai music, online media, games and transmedia storytelling

2). The main issues of storytelling in communications work were news storytelling on the radio was for pleasure, giving information and opinion by using an un-official language. The storytelling in printed media was based on the elements of storytelling, especially the plot, themes and characters. The policy of the publication with emphasis on the use of meaningful language and which create the interest. As to the storytelling in film and TV series, the storytelling was mainly focused on the elements of storytelling especially on conflict. For the film focused on the visual elements. For the TV series the storytelling was based on the objective of production or manufacturing. In Thai folk songs were telling the tale by using easy to understand language. As for transmedia storytelling was from comics to animation and film. The original was still the main elements of storytelling such as plot, theme, conflict has been modified only in minor details that were sub-themes, character conflicts and scenes.

Keyword: Storytelling, Narration, Communication research

ความเป็นมาและความสำคัญ

ก่อนที่มนุษย์จะรู้จักคิดค้นตัวอักษรหรือตัวหนังสือขึ้นมาเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสาร และเป็นหลักฐานบันทึกข้อมูลทางประวัติศาสตร์ มนุษย์ใช้ การเล่าเรื่อง เป็นช่องทางในการสื่อสารเพื่อถ่ายทอดความรู้ ความคิด อารมณ์ ความรู้สึก รวมถึงประสบการณ์ที่พบเจอจากคนผู้หนึ่ง ไปสู่อีกผู้หนึ่งจนเมื่อมนุษย์มีการพัฒนาภาษาเขียนขึ้นเป็นของตนเอง เรื่องเล่าต่างๆ เหล่านี้ ก็ได้ถูกบันทึกลงในสื่อต่างๆ แบ่งแยกกันไปตามประเภท เรื่องเล่า จึงหมายถึงเรื่องราวหรือเนื้อหาสาระซึ่งเป็นข้อเท็จจริง ที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์ ความคิดหรือจินตนาการของบุคคล แล้วถูกนำมาถ่ายทอด หรือเผยแพร่ผ่านช่องทางไปสู่ผู้อื่นด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การพูด การเขียน โดยเรื่องเล่าแต่ละเรื่องนั้นมักแฝงไว้ด้วยวัตถุประสงค์ต่างๆ ที่ผู้เล่า ต้องการจะถ่ายทอดไปสู่ผู้อ่าน หรือผู้ฟัง

ความสำคัญของการเล่าเรื่อง

1. การเล่าเรื่องทำหน้าที่ถ่ายทอดจินตนาการ และความสนุกเพลิดเพลิน ซึ่งมีส่วนช่วยในการผ่อนคลายความตึงเครียดให้แก่ผู้คนในสังคม ตัวอย่าง เช่น การเล่าเรื่องในนวนิยาย นิทาน รวมถึงเรื่องสั้นต่างๆ
2. การเล่าเรื่องทำหน้าที่ค้นหา เปิดเผย รวมถึง นำเสนอเหตุการณ์ เรื่องราวประสบการณ์ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ข้อมูลข่าวสาร หรือเปิดเผยข้อเท็จจริงทั้งในปัจจุบัน และในทางประวัติศาสตร์ที่ไม่เคยมีใครรู้มาก่อน เช่น เรื่องเล่าเกี่ยวกับการค้นคว้าใหม่ๆ เรื่องเล่าจากการผจญภัย
3. การเล่าเรื่องที่ทำหน้าที่ในการโน้มน้าวใจและจรรโลงจิตใจ โดยเรื่องเล่าต่างๆ มักแฝงคติสอนใจที่สามารถใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตได้ เรื่องเล่าประเภทนี้ได้แก่ เรื่องเล่าเชิงชีวประวัติ และอัตชีวประวัติ
4. การเล่าเรื่องที่ทำหน้าที่ในการชี้แจง หรือบอกกล่าวข้อเท็จจริง บ่อยครั้งที่ในสังคมเกิดความขัดแย้งกันทางความคิด หรือ ความเข้าใจ ไม่ว่าจะเป็นในระดับบุคคล หรือในระดับมวลชน การเขียนเล่าเรื่อง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อชี้แจง นำเสนอความคิดเห็น เพื่อสร้างความเข้าใจที่ดีร่วมกัน งานประเภทนี้ได้แก่ บันทึก รายงาน จดหมายร้องทุกข์ ขออุรธรณ์ รวมถึงประกาศและแถลงการณ์ต่างๆ
5. การเล่าเรื่องที่ทำหน้าที่ในการให้การศึกษา อบรม ในกระบวนการเรียน การสอนทุกระดับ มีการประยุกต์ใช้เรื่องเล่าเพื่อประโยชน์ในการเรียนการสอน และการพัฒนา

บุคลากร ตัวอย่างเช่น เรื่องเล่าจากกรณีศึกษาต่างๆ เรื่องเล่าเกี่ยวกับการจัดการความรู้ (การเขียนเรื่องเล่า, 2556)

การเล่าเรื่องนั้นแต่เดิมเริ่มแรกรู้จักหรือใช้กันในงานเชิงวรรณกรรมหรือด้านภาษาศาสตร์ เช่น การเล่านิทาน นวนิยาย เรื่องสั้น หรือที่เรียกรวมๆ ว่าเป็นงานในเชิงบันเทิงคดี (Fiction) ในช่วงหลังๆ กว่าสองทศวรรษที่ผ่านมา การเล่าเรื่องถูกนำมาใช้งานเชิง สารัตถคดี (Non-fiction) เช่น สารคดี ข่าว เรื่องเล่าในการให้ความรู้ต่างๆ รวมทั้งงานด้านนิเทศศาสตร์ ได้แก่ ภาพยนตร์ ละครทีวี งานโฆษณา งานประชาสัมพันธ์ งานในการสื่อสารการตลาด งานเพลง การ์ตูนและแอนิเมชันต่างๆ เป็นต้น การเล่าเรื่องจะเป็นแบบใด มีเรื่องอะไรบ้าง สิ่งเหล่านี้เป็นองค์ความรู้ด้านการเล่าเรื่อง ที่จำเป็นต้องศึกษาจากงานวิจัยและวิทยานิพนธ์ในยุคปัจจุบัน จึงนำมาสู่การศึกษาเรื่องนี้ “นิเทศศาสตร์การเล่าเรื่อง: ศึกษาจากงานวิจัย”

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อรวบรวมรายชื่องานวิจัยทางนิเทศศาสตร์ที่ศึกษาเกี่ยวกับการเล่าเรื่องแบ่งตามรูปแบบการสื่อสาร
2. เพื่อศึกษาประเด็นหลักจากงานวิจัยเกี่ยวกับการเล่าเรื่องทางนิเทศศาสตร์

ปัญหำนาของการศึกษา

1. มีงานวิจัยทางนิเทศศาสตร์ที่ศึกษาเกี่ยวกับการเล่าเรื่องจำนวนเท่าไร และศึกษาตามรูปแบบการสื่อสารใดบ้าง
2. ประเด็นหลักที่ได้จากการศึกษางานวิจัยด้านนิเทศศาสตร์ที่ศึกษาเกี่ยวกับการเล่าเรื่องมีประเด็นใดบ้าง

ขอบเขตของการศึกษา

ศึกษาจากงานวิจัยทางนิเทศศาสตร์และสาขาที่เกี่ยวข้อง ที่จัดทำในช่วง พ.ศ. 2534-กรกฎาคม 2557 เนื่องจากพบงานวิจัยเรื่องแรกที่ปรากฏคำว่า “การเล่าเรื่อง” บนชื่อของงานวิจัยของไทยในพ.ศ. 2534 จากนั้นรวบรวมงานวิจัยทุกเรื่องที่มีข้อความเกี่ยวกับการเล่าเรื่อง เช่น การเล่าเรื่อง การเล่าข่าว และเรื่องเล่า ปรากฏอยู่บนชื่อเรื่อง จนถึง กรกฎาคม 2557 ซึ่งเป็นช่วงที่เก็บรวบรวมข้อมูล

นิยามศัพท์

งานวิจัยสาขาที่เกี่ยวข้อง หมายถึง งานวิจัยที่ใช้แนวคิดและวิธีการศึกษาใกล้เคียงหรือคล้ายกับสาขานิเทศศาสตร์เช่น บางเล่มในสาขาภาษาไทย ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร ภาษาและวัฒนธรรมเพื่อการสื่อสาร และสหสาขาวิชา ฯลฯ

ประเด็นหลัก หมายถึง สรุปสาระสำคัญของข้อค้นพบหลักๆ จากงานวิจัยด้านนิเทศศาสตร์ที่เกี่ยวกับการเล่าเรื่อง

การประกอบสร้าง หมายถึง การประมวลข้อมูล ชุตความคิด ตามกรอบประสบการณ์ และการรับรู้ของผู้ส่งสาร โดยมีเจตน์จำนงให้เกิดความหมายหนึ่งๆ ไปยังผู้รับสาร เป้าหมาย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในพ.ศ.2542 ถิรนนท์ อนวัชศิริวงศ์และคณะ จากคณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ทำงานวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์วิทยานิพนธ์ทางด้านนิเทศศาสตร์ที่ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องเล่า-การเล่าเรื่อง” ต่อมาในพ.ศ. 2543 ได้จัดพิมพ์เป็นรูปเล่มหนังสือใช้ชื่อ นิเทศศาสตร์กับเรื่องเล่าและการเล่าเรื่อง: วิเคราะห์การศึกษาจินตคติ-จิตทัศน์ในสื่อร่วมสมัย

โดยวิเคราะห์สาระสำคัญจากวิทยานิพนธ์จำนวน 87 เรื่อง ที่เขียนเกี่ยวกับการเล่าเรื่อง ซึ่งส่วนใหญ่จะมีได้กล่าวถึง แนวคิดเกี่ยวกับการเล่าเรื่อง เนื่องจากในช่วงนั้นยังมิได้มีการศึกษาเรื่องเล่าในทางนิเทศศาสตร์อย่างชัดเจน

ผลการศึกษาพบว่า วิทยานิพนธ์ที่ศึกษาการเล่าเรื่องในสื่อร่วมสมัยมุ่งศึกษาในด้านการวิเคราะห์เนื้อหามากกว่ารูปแบบ โดยเน้นไปที่การศึกษาเนื้อหาใน 2 ลักษณะใหญ่ๆ คือ ศึกษาประเด็นทางจริยธรรมและการสร้างความจริงทางสังคมในสื่อ โดยแบ่งเป็น กลุ่มที่วิเคราะห์สาระที่ถูกนำเสนอในสื่อ และกลุ่มที่วิเคราะห์สาระที่เป็นการส่งเสริมการขาย หากมองจากกระบวนทัศน์ในงานวิทยานิพนธ์พบว่ามีอยู่ 5 กลุ่มได้แก่ กลุ่มที่ศึกษาประเด็นทางจริยธรรม-ค่านิยมในสื่อ กลุ่มที่ศึกษาความเป็นจริงทางสังคมในสื่อ กลุ่มที่ศึกษาผู้รับสารในแนว “การใช้และความพึงพอใจ” ในสื่อกลุ่มที่ศึกษากลยุทธ์การสร้างภาพขององค์กรธุรกิจเทปเพลงและกลุ่มที่ศึกษาการสร้างสัญลักษณ์ในสื่อโฆษณา

การศึกษาในครั้งนี้ จึงเป็น การศึกษาจากงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องเล่าต่อจากงานของ ถิรนนท์ อนุวัชรศิริวงศ์ แต่ศึกษาเฉพาะจากงานวิจัยที่มีคำว่า “การเล่าเรื่อง อยู่ในชื่อเรื่อง และศึกษาเฉพาะประเด็นหลักที่ค้นพบ

วิธีดำเนินการศึกษา

ใช้การศึกษาจากเอกสาร (Document research) ที่เป็นงานวิจัยทางนิเทศศาสตร์และสาขาที่เกี่ยวข้อง งานวิจัยในที่นี่จะรวมทั้งงานวิจัยของนักวิชาการ คณาจารย์และวิทยานิพนธ์ในระดับปริญญาโทและปริญญาเอกของไทย โดยศึกษาจากบทคัดย่อ วิวิธีวิจัยและผลการวิจัยโดยเก็บข้อมูลจากฐานข้อมูลของห้องสมุดในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และฐานข้อมูล ThaiLis แล้วจึงนำเสนอข้อมูลโดยการ รวบรวมรายชื่อแล้วเรียงลำดับตามปีที่จัดทำและประเภทของการสื่อสารเพื่อตอบปัญหานำการศึกษาข้อ 1 แล้วจึงวิเคราะห์เนื้อหาจากผลการวิจัย เพื่อหาประเด็นหลักที่ได้จากการศึกษาเกี่ยวกับการเล่าเรื่องของงานวิจัยเหล่านั้น จากนั้นรวบรวมประเด็นหลักทั้งหมดเพื่อตอบปัญหานำการศึกษาข้อ 2

ผลที่จะได้รับจากการศึกษา

1. ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับแนวคิดการเล่าเรื่องทางนิเทศศาสตร์ในยุคปัจจุบัน เพื่อเป็นประโยชน์ในการศึกษาด้านการเล่าเรื่อง
2. ได้ข้อมูลเกี่ยวกับการเล่าเรื่องในสื่อต่างๆ ประเด็นหลักจากการศึกษา สามารถใช้ในการปรับปรุงเนื้อหาและวิธีนำเสนอในงานทางนิเทศศาสตร์ต่อไป

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดการเล่าเรื่อง

การเล่าเรื่องเป็นสิ่งที่อยู่คู่กับสังคมมนุษย์ เนื่องจากการสื่อสารต่างๆ ถือเป็นการเล่าเรื่องทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นสื่อสารระหว่างบุคคลหรือเป็นการสื่อสารผ่านสื่อกลางต่างๆ ก็ตาม Storytelling คือ การเล่าเรื่องที่ใช้ในความหมายกว้างๆ

คำว่า Storytelling นี้มักจะใช้โดยทั่วไปเมื่อกล่าวถึงเรื่องเล่าหรือการเล่าเรื่องในศาสตร์ต่างๆ เช่น ด้านการศึกษา เมื่อพูดถึงเทคนิคการเล่าเรื่อง โดยเฉพาะนิทาน ด้านสังคมวิทยาเมื่อพูดถึงเรื่องเล่าในชุมชน ฯลฯ

Narration เป็นคำที่ใช้ในศาสตร์ทาง ภาษาศาสตร์ ทางงานวรรณกรรม และน่าจะรวมถึงงานทาง นิเทศศาสตร์บางสาขา เช่น ด้านละครและ ภาพยนตร์ เมื่อกล่าวถึงเรื่องเล่าหรือการเล่าเรื่อง

การเล่าเรื่องเป็นวิธีการส่งสารที่มีโครงสร้างและองค์ประกอบที่แน่นอน นั่นคือต้องมีตรรกะของการเล่า (Logic of narration) ซึ่งมีองค์ประกอบต่างๆ (กาญจนา แก้วเทพ, 2554:166) ดังนี้

1. มีพระเอก – นางเอกหรือตัวเอก
2. มีตัวร้าย
3. มีความขัดแย้งระหว่างสองฝ่าย
4. มีผู้ช่วยเหลือหรือมือที่สามที่คอยช่วยเหลือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง
5. มี Magic อาจจะหมายถึงของวิเศษ อาวุธ หรือความสามารถเหนือมนุษย์ธรรมดา

นพพร ประชากุล (2543) กล่าวถึงการเล่าเรื่องว่า แบ่งเป็น 2 ระดับ คือ

1. ระดับเนื้อความหรือระดับตัวบท คือเนื้อความที่รับรู้ได้ด้วยตาเป็นรูปธรรมตามที่ปรากฏจริงๆ เช่น เนื้อความต่างๆ ในนวนิยาย
2. ระดับเนื้อเรื่อง เป็นระดับโครงสร้าง ที่เป็นโครงสร้างความสัมพันธ์ของแนวคิดหรือ มโนทัศน์ (Concept) ที่อยู่ในเรื่อง

โดยการศึกษาการเล่าเรื่องในระดับเนื้อความจะดูที่องค์ประกอบของการเล่าเรื่อง

องค์ประกอบของการเล่าเรื่อง

○ โครงเรื่อง (Plot)

โครงเรื่อง (Plot) หมายถึง การลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างมีเหตุมีผลและมีจุดหมายปลายทาง กล่าวคือ มีช่วงต้น ช่วงกลาง และตอนจบของเรื่อง การวางโครงเรื่องคือการวางแผนหรือกำหนดเส้นทางของตัวละครภายในเรื่องที่จะมีทั้ง ปัญหา อุปสรรค การกระทำ ทางเลือก และบทสรุปของตัวละครแต่ละตัวว่าจะเป็นอย่างไร

การลำดับเหตุการณ์ในโครงเรื่อง(อาจเรียกว่า ขนบของการเล่าเรื่อง Narration convention) มี 5 ขั้นตอน ดังนี้ (อุมาพร มะโรนีย์, 2551:31)

- 1) ขั้นเริ่มเรื่อง (Exposition) การเริ่มเรื่องเป็นการชักจูงความสนใจให้ติดตามเรื่องราว มีการปูเรื่องเช่น แนะนำตัวละคร สถานที่ หรือเผยปมปัญหาหรือข้อขัดแย้งให้ชวนติดตาม โดยที่ไม่จำเป็นต้องไล่ตามลำดับเวลาจากก่อน-หลัง ก็ได้

- 2) **ขั้นพัฒนาเหตุการณ์ (Rising action)** คือการดำเนินเรื่องราวหรือเหตุการณ์ให้ต่อเนื่องสมเหตุสมผล โดยเพิ่มปมปัญหา ความขัดแย้งของตัวละครให้เข้มข้นขึ้นเพื่อพัฒนาเหตุการณ์สู่ขั้นต่อไป
- 3) **ขั้นภาวะวิกฤต (Climax)** เป็นขั้นที่ความขัดแย้งหรือปมปัญหาพุ่งถึงขีดสุดของเรื่อง ตัวละครจะถูกบีบให้เลือกอย่างใดอย่างหนึ่ง
- 4) **ขั้นภาวะคลี่คลาย (Falling action)** เป็นขั้นที่ปัญหาความขัดแย้งต่างๆ ปิดเผยหรือคลี่คลายได้แล้ว
- 5) **ขั้นยุติเรื่องราว (Ending)** เป็นขั้นที่เรื่องราวต่างๆ ได้จบสิ้นลง โดยไม่จำเป็นต้องจบแบบมีความสุขเสมอไป อาจจะจบแบบสูญเสีย หรือจบเป็นปริศนาก็ได้

เพ็ญศิริ เสวตวิหารี (2541) แบ่งลักษณะโครงเรื่องออกเป็น 8 ลักษณะ ดังนี้ ความรักของชายหญิง รักสามเส้า ความสำเร็จ ชินเดอเรลลา คุณหาสน์ลึกลับ ใครทำอะไร แมวจับหนู และเพชรตัดเพชร

○ **แก่นเรื่อง (Theme)**

แก่นเรื่องหรือแก่นความคิด (Theme) เป็นแนวคิดหลักของเรื่องที่เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการเล่าเรื่องเมื่อต้องวิเคราะห์ใจความสำคัญของเรื่องเพื่อให้ทราบว่าผู้ส่งสารต้องการบอกอะไร

โดยแก่นเรื่องแบ่งได้ 6 ประเภท ดังนี้ (J.S.R. Goodlad, 1971)

ความรัก (Love theme) ศีลธรรมจรรยา (Morality theme) แนวคิด (Idealism theme) อำนาจ (Power theme) การทำงาน (Career theme) และ เหนือจริง (Outcast theme)

○ **ความขัดแย้ง (Conflict)**

ปริญญา เกื้อหนู (2537, อ้างถึงในฉลองรัตน์ ทิพย์พิมาน, 2539) ให้ความเห็นเกี่ยวกับความขัดแย้งว่า “ความขัดแย้งเป็นองค์ประกอบสำคัญอย่างหนึ่งของเรื่องที่สร้างปมปัญหา การหาหนทางแก้ปัญหา ความขัดแย้งของตัวละคร คือ การเป็นปฏิปักษ์ต่อกัน หรือความไม่ลงรอยในพฤติกรรม การกระทำ ความคิด ความปรารถนา หรือความตั้งใจของตัวละครในเรื่อง”

ความขัดแย้งสามารถแบ่งได้ 3 ประเภท ดังนี้

1.ความขัดแย้งระหว่างคนกับคน 2. ความขัดแย้งภายในจิตใจ 3. ความขัดแย้งกับภายนอก เช่น ความขัดแย้งกับสภาพแวดล้อมหรือธรรมชาติอันโหดร้าย

○ ตัวละคร (Character)

ตัวละคร (Character) คือผู้กระทำ และผู้ที่ได้รับผลจากการกระทำ ตัวละครที่ดีจะต้องมีพัฒนาการ คือมีการเปลี่ยนแปลงทางความคิด อุปนิสัย ตลอดจนถึงทัศนคติและการกระทำ โดยที่การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนี้จะต้องไม่ขัดกับหลักเหตุผลและความเป็นจริง

ตัวละครแบ่งได้เป็น 2 ประเภทดังนี้

- 1) ตัวละครลักษณะเดียวหรือตัวละครแบบแบน (Flat character)
- 2) ตัวละครหลายลักษณะหรือตัวละครแบบกลม (Round character)

○ ฉาก (Setting)

ฉากเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่มีอยู่ในเรื่องเล่าแทบจะทุกประเภท เนื่องจากฉากเป็นสถานที่ที่ดำเนินเหตุการณ์ต่างๆ ภายในเรื่องซึ่งสามารถบอกความหมายบางอย่างในเรื่องและมีอิทธิพลต่อความคิดและการกระทำของตัวละคร

ฉากในการเล่าเรื่องแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

- 1) ช่วงเวลา (Time) คือช่วงเวลาที่เกิดเหตุการณ์ในเรื่องเล่าขึ้น
- 2) สถานที่ (Location) คือสถานที่ที่เกิดเหตุการณ์ขึ้นเป็นตัวกำหนดต่อจากช่วงเวลา

○ บทสนทนา (Dialogue)

บทสนทนาเป็นส่วนที่ช่วยให้เหตุการณ์ในเรื่องดำเนินไปตามที่ต้องการ นอกจากนั้นบทสนทนายังเป็นส่วนที่สะท้อนถึงความคิด อารมณ์ ความรู้สึก ลักษณะนิสัย และบุคลิกของตัวละครด้วย การเขียนบทสนทนาจึงจำต้องให้ความสำคัญกับความเหมาะสมของตัวละครด้วย

วีรวุฒิ อินทรพร (2545, น. 122-123) ได้กล่าวไว้ว่า บทสนทนา มีความสำคัญต่อการเขียนเรื่อง วัตถุประสงค์สำคัญของการเขียนบทสนทนา คือ

- 1) ช่วยดำเนินเรื่อง แทนการบรรยายของผู้เล่า
- 2) ช่วยให้ผู้รู้จักตัวละครในเรื่องโดยอ้อม
- 3) ช่วยให้เห็นวิธีการเขียนไม่ซ้ำซากจำเจ
- 4) สร้างความสมจริง ทำให้ผู้รับสารรู้สึกว่าเป็นเรื่องราวที่เกิดขึ้นจริง
- 5) ทำให้บทประพันธ์น่าอ่าน มีชีวิตชีวา โดยเฉพาะบทสนทนาที่เขียน

ได้ตรงตามบุคลิกตัวละคร

○ มุมมอง (Point of view)

มุมมอง เป็นกลวิธีที่ผู้แต่งใช้ในการเล่าเรื่อง โดยกำหนดว่าจะเล่าเรื่องผ่านมุมมองของใครหรือตัวละครตัวไหน กลวิธีในการเล่าเรื่องจึงอาจแบ่งได้หลายวิธีดังนี้

- 1) บุรุษที่หนึ่งที่เป็นตัวละครสำคัญในเรื่องเป็นผู้เล่า
- 2) บุรุษที่หนึ่งซึ่งเป็นตัวละครรองในเรื่องเป็นผู้เล่า
- 3) ผู้ประพันธ์ในฐานะเป็นผู้รู้แจ้งเห็นจริงทุกอย่างเป็นผู้เล่า (The Omniscient author)
- 4) ผู้ประพันธ์ในฐานะเป็นผู้สังเกตการณ์เป็นผู้เล่า (The Author as an observer) การเล่าแบบนี้จะไม่เล่าถึงความคิดของตัวละคร และเล่าเพียงลักษณะภายนอกที่เห็นและได้ยินเท่านั้น
- 5) บุรุษที่หนึ่งเป็นผู้เล่าด้วยวิธีกระแสจิตประหวัด (Stream of consciousness) คือ การให้ตัวละครสำคัญเล่าเรื่องของตนเองแต่ไม่ใช้การเล่าตามเหตุการณ์ เป็นการที่ตัวละครเล่าผ่านความคิดหรือความทรงจำ

○ สัญลักษณ์พิเศษ (Special symbol) เป็น การใช้สัญลักษณ์ในการสื่อความหมายทั้งในรูปของคำพูดและภาพ สัญลักษณ์พิเศษที่พบในภาพยนตร์และละครแบ่งเป็น 2 ชนิด ดังนี้

- 1) สัญลักษณ์ทางภาพ คือ องค์ประกอบของเรื่องที่ถูกนำเสนอซ้ำๆ โดยที่สัญลักษณ์ทางภาพเป็นได้ทั้งภาพเดี่ยวหรือกลุ่มภาพที่เกิดจากการตัดต่อ
- 2) สัญลักษณ์ทางเสียง คือ เสียงต่างๆ ที่ถูกใช้เพื่อสื่อความหมายอื่นๆ อาจจะเพื่อตอกย้ำจากภาพหรือเพื่อเปรียบเทียบจากภาพเพื่อให้ได้ความหมายที่ต่างไปก็ได้

กระบวนทัศน์ของการเล่าเรื่อง (Narrative paradigm)

เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์ในการศึกษาเรื่องเล่าใน 3 จุดใหญ่ด้วยกัน

1. เปลี่ยนจากเดิมที่มองว่า เรื่องเล่าเป็นภาพสะท้อนของความเป็นจริง (Reflection) มาเป็นการมองใหม่ว่า เรื่องเล่าไม่ได้เป็นสิ่งที่สะท้อนโลกของความเป็นจริง แต่เรื่องเล่ามีการ

ประกอบสร้างในตัวของมันเอง เราจะหันมาให้ความสำคัญกับสิ่งที่เรียกว่า Construction ของเรื่องเล่ามากกว่ามองว่ามันสะท้อนความเป็นจริง

2.การเปลี่ยนแปลงในกระบวนทัศน์ของการศึกษาเรื่องขอบเขตของเรื่องเล่าจากเดิมที่เรื่องเล่าถูกมองว่าจำกัดตัวอยู่แต่เฉพาะในงานวรรณกรรมเป็นเรื่องสมมุติ (Fiction) ตอนนี้ขยายออกไปสู่ตัวบทประเภทอื่นที่เรียกว่า Non-fiction ขอบเขตของตัวเรื่องเล่ากว้างขึ้นจากเดิมที่มีแต่เรื่องสั้น นวนิยาย ขยายไปสู่ ข่าวและสารคดี ฯลฯ

3.การเปลี่ยนแปลงวัตถุประสงค์ในการศึกษา มีการเปลี่ยนจุดเน้นของเป้าหมายในการศึกษาเรื่องเล่า จากเดิมที่เน้นเรื่องความซาบซึ้ง (Appreciation) เปลี่ยนมาเป็นความเข้าใจ (Understanding) เป็นหลักแทน ใช้คำว่าเปลี่ยนจุดเน้นเพราะเราไม่ได้ถึงกับละทิ้งเรื่องความซาบซึ้ง เพียงแต่เราไม่เน้นที่จุดนั้น เป้าหมายของการศึกษาเปลี่ยนมาที่การพยายามทำความเข้าใจกับตัวเรื่องเล่ามากกว่า (จินตทัศน์ทางสังคมในภาษาลือมวลชน, 2542)

สรุปได้ว่ากระบวนทัศน์ในการเล่าเรื่อง ประกอบด้วย การประกอบสร้างในการเล่าเรื่อง การเล่าเรื่องใช้ทั้งในงานประเภทเรื่องสมมุติ (Fiction) และสารัตถคดี (Non-fiction) และในการศึกษาเรื่องเล่าจะเน้นที่การทำความเข้าใจมากกว่าความซาบซึ้ง

สัญวิทยาและการวิเคราะห์ความหมายของตัวบท

Ferdinand de Saussure (1857-1913) นักภาษาศาสตร์ชาวสวิสเป็นผู้เสนอทฤษฎีสัญวิทยา (Semiology) เขากล่าวว่า กระบวนการสร้างความหมายอาศัยองค์ประกอบของสัญญาณ 2 ประการ คือ รูปสัญญาณหรือ ตัวหมาย (Signifier) และความหมายสัญญาณหรือตัวหมายถึง (Signified) รวมกันเข้าเป็นสัญญาณ (Sign)

โซซูร์ชี้ให้เห็นว่า การนำถ้อยคำ ภาพหรือภาพเคลื่อนไหว มาประกอบเข้ากับแนวความคิดใดแนวความคิดหนึ่ง เช่น ความเศร้า ความยินดี ถ้อยคำหรือภาพนั้นๆ จะกลายเป็นสัญญาณของแนวความคิดนั้น ระบบภาษาจึงเป็นการจัดระบบสัญญาณต่างๆ ขึ้นมาและมีการถ่ายทอดจนเป็นที่รับรู้ เข้าใจ และยอมรับในความหมายที่ใช้ มนุษย์มีระบบคิดและมีการสร้างภาษา (ระบบสัญญาณ) ขึ้นมา เพื่อสื่อความคิด/ความหมายต่างๆ ให้เกิดการสื่อสารกันได้ (อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์, 2550:533)

ผลจากการศึกษา

เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ได้ทำการรวบรวมรายชื่อ งานวิจัยทางนิเทศศาสตร์ที่ศึกษาเกี่ยวกับการเล่าเรื่อง โดยแยกออกตามประเภทของการสื่อสารเช่น ชาววิทยุ ชาวในหนังสือพิมพ์ ภาพยนตร์ต่างประเทศ ภาพยนตร์ไทย ละครโทรทัศน์ รายการโทรทัศน์ เพลง สื่อออนไลน์ เกมและสัมพันธบทของสื่อหรือการเล่าเรื่องข้ามสื่อ ฯลฯ จากการศึกษาพบว่า มีวิทยานิพนธ์ที่ศึกษาเกี่ยวกับการเล่าเรื่องในช่วง พ.ศ. 2534-2557 จำนวน 32 เล่ม งานวิจัยเล่มแรกที่พบ คือ พ.ศ. 2534 เป็นวิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต เรื่อง **การ "เล่าข่าว" ทางวิทยุ** เขียนโดย อรุณญา มิ่งเมือง คณะนิเทศศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและเล่มหลังสุดใน พ.ศ. 2557 วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิเทศศาสตร์และนวัตกรรม เรื่อง การเล่าเรื่องข้ามสื่อของนักเขียนการ์ตูนไทย เอกสิทธิ์ ไทยรัตน์ เขียนโดย กาญจนพิชญ์ ศิริภูวนิชย์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. รายชื่องานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการเล่าเรื่อง แบ่งตามประเภทของการสื่อสาร

1.1 การเล่าข่าวทางวิทยุ

- 1) อรุณญา มิ่งเมือง. (2534). *การ "เล่าข่าว" ทางวิทยุ*. (วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต) สาขาสื่อสารมวลชน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- 2) ปวีณา ศิริกุล. (2547). *การเล่าข่าวในรายการ"เสียงนกเสียงกา"ของทวนทักษิณ*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต) สาขาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

1.2 การเล่าเรื่องและเล่าข่าวในหนังสือพิมพ์

- 1) อมรรัตน์ เรืองสกุล. (2541). *การวิเคราะห์การเล่าเรื่องในข่าวหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์รายวัน*. (วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต) สาขาวารสารสนเทศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- 2) อติสา วงศ์ลักษณะพันธ์. (2542). *การเล่าเรื่องในข่าวการเมืองของหนังสือพิมพ์ไทย*. (วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต) สาขาวารสารสนเทศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- 3) รัตนา ประยูรรักษ์. (2545). *การประกอบสร้างความเป็นจริง และการตัดสินผู้ตกเป็นข่าวด้วยการเล่าเรื่องในหนังสือพิมพ์*. (วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต) สาขาวารสารสนเทศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- 4) พิษณุรักษ์ ปีตาทะสังข์. (2548). *การเล่าเรื่องและการสร้างความจริงทางสังคมในข่าววารสารสนเทศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*.

1.3 การเล่าเรื่องในภาพยนตร์ต่างประเทศ

- 1) ฉลองรัตน์ ทิพย์พิมาน. (2539). *วิเคราะห์โครงสร้างการเล่าเรื่องในภาพยนตร์อเมริกันที่มีตัวเอกเป็นสตรี*. (วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต) สาขาสื่อสารมวลชน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- 2) รัตนา จักกะพาก และ จิรยุทธ สินธุพันธ์. (2545). *จินตทัศน์ทางสังคมและกลวิธีการเล่าเรื่องในภาพยนตร์ของสตั๊ดยาจิต เรย์: การศึกษาวิเคราะห์*. กรุงเทพฯ: คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- 3) รัตนา จักกะพาก. (2547). *จินตทัศน์ทางสังคมและกลวิธีการเล่าเรื่องในภาพยนตร์ของอาคิระ คูโรซาวา: การศึกษาวิเคราะห์*. กรุงเทพฯ: คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- 4) จิรวิทย์ วิไลลอย. (2547). *ประดิษฐ์กรรมในการเล่าเรื่อง (Narration invention) และสุนทรียรสในภาพยนตร์ ชูดิเอ็กซ์ไฟล์ส*. (วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต) สาขาวิชาวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- 5) นันทอง ทองใบ. (2548). *นวลักษณ์ในการเล่าเรื่อง (New narration style) และเอกลักษณ์ในภาพยนตร์แอนิเมชันของฮายาโอะ มิยาซากิ*. (วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต) สาขาวิชาวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- 6) ภัทรภร ธัญญเสรี. (2553). *ความเป็นจีนในการเล่าเรื่องของภาพยนตร์จีนแผ่นดินใหญ่ที่ฉายต่างประเทศ ระหว่างปี พ.ศ. 2543-2551*. (วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต) สาขาสื่อสารมวลชน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- 7) ปิยวรรณ จิตสำราญ. (2554). *การเล่าเรื่องและการสื่อความหมายของภาพยนตร์เอเชียตะวันออกที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการล้างแค้น*. (วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต) สาขาวิชาวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

1.4 การเล่าเรื่องในภาพยนตร์ไทยและไทยกับต่างประเทศ

- 1) รัตนา จักกะพาก. (2546). *จินตทัศน์ทางสังคมและกลวิธีการเล่าเรื่องในภาพยนตร์ของหม่อมเจ้าชาตรีเฉลิม ยุคล: การศึกษาการวิเคราะห์กรุงเทพฯ. คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*.
- 2) มาโนช ชุ่มเมืองปัก. (2547). *การเล่าเรื่องของภาพยนตร์ตลกไทยยอดนิยมชุด “บุญชู” กับการสร้างสรรค์ของผู้กำกับภาพยนตร์*. (วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต) สาขาสื่อสารมวลชน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- 3) สุวิมล วงศ์รัก. (2547). *อัตลักษณ์และการเล่าเรื่องในภาพยนตร์ร่วมสร้างไทย-เอเชีย*. (วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต) สาขาสื่อสารมวลชน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- 4) ขจิตขวัญญ์ กิจวิสาสะ. (2553). *ความหมายของการขัดขึ้นอำนาจของสังคมผ่านการเล่าเรื่องในภาพยนตร์ไทย*. (วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรดุสิตบัณฑิต) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- 5) ประพนธ์ ตติยวรกุลวงศ์. (2553). *การเล่าเรื่องและทัศนคติของผู้ชมเกี่ยวกับความรุนแรงในภาพยนตร์ไทยและภาพยนตร์ฮอลลีวู้ด*. (วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต) สาขาสื่อสารมวลชน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

1.5 การเล่าเรื่องในรายการและละครโทรทัศน์

- 1) รวมพร ศรีสุมานันท์. (2541). *การวิเคราะห์การเล่าเรื่องทางโทรทัศน์ในรายการสัมภาษณ์*. (วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต) สาขาสื่อสารมวลชน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- 2) ตติณณา สิมะไพศาล. (2553). *การศึกษาเปรียบเทียบคุณลักษณะการเล่าเรื่อง ใน ละครเกาหลีและละครไทยที่ได้รับความนิยม*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต) สาขาเกาหลีศึกษา (สหสาขาวิชา) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- 3) ณัฐพร ลิ้มประสิทธิ์วงศ์. (2554). *การเล่าเรื่องและการสร้างลักษณะตัวละครในภาพยนตร์และละครโทรทัศน์ที่มีตัวเอกเป็นสตรีจากเทพปกรณัมกรีก*. (วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต) สาขาสื่อสารการแสดง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- 4) สิริวิทย์ ไชยพงษ์. (2554). *การเล่าเรื่องในละครโทรทัศน์เกาหลีประเภทโรแมนติกดราม่า* (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต) สาขาภาษาและวัฒนธรรมเพื่อการสื่อสารและพัฒนา มหาวิทยาลัยมหิดล.

1.6 การเล่าเรื่องในหนังสือเล่ม

- 1) วิริยา วิฑูรย์สุฤทธิศิลป์. (2548). *การศึกษาอัตลักษณ์คนชั้นกลางไทยผ่าน การเล่าเรื่องในสื่อหนังสือบันทึกการเดินทาง*. (วิทยานิพนธ์วารสารศาสตรมหาบัณฑิต) สาขาสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- 2) อนันตพร จินดา. (2549). *กลยุทธ์ด้านสาระและการเล่าเรื่องในงานเขียนอิงธรรมะของดังตฤณ*. (วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต) สาขานิเทศศาสตรพัฒนการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

1.7 การเล่าเรื่องในเพลงไทย

- 1) กุลวรา ชูพงศ์ไพโรจน์. (2539). *การวิเคราะห์การเล่าเรื่องในเพลงไทย*
ลูกทุ่ง. (วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต) สาขา
สื่อสารมวลชน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- 2) เอกอมร เอี่ยมศิริรักษ์. (2549). *การวิพากษ์แนวเรื่องเล่าในเพลงประกอบ*
ภาพยนตร์ไทย. (วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต)
สาขาวิชาวาทวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

1.8 การเล่าเรื่องในสื่อออนไลน์และเกม

- 1) พจมาน มุลทรัพย์. (2551). *เรื่องเล่าของเกย์ในชุมชนวรรณกรรมออนไลน์:
กรณีศึกษากลุ่ม” บลู่สกาย โช’ไฮดี” ในwww.pantip.com*.
(วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต) สาขาภาษาไทย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- 2) โสมจิต ศรีภักษณ์รัตน์. (2553). *วิธีการเล่าเรื่องในเกมแบบสวมบทบาทของ*
ญี่ปุ่นและการมีส่วนร่วมของผู้เล่น. (วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตร
มหาบัณฑิต) สาขาสื่อสารมวลชน จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.

1.9 การเล่าเรื่องข้ามสื่อ

การเล่าเรื่องข้ามสื่อ (Transmedia storytelling) เป็นวิธีการเล่าเรื่องเดียวกันผ่านหลากหลายรูปแบบในสื่อประเภทต่างๆ ไม่ใช่แค่การใช้วิธีนำเสนอผ่านหลายช่องทางเท่านั้น แต่ต้องเลือกใช้สื่อให้ตรงตามคุณสมบัติของสื่อเพื่อให้แต่ละสื่อสามารถเสริมกันได้ (ธาม เชื้อสถาปนศิริ, 2556) นอกจากนั้นแต่เดิมใช้คำว่า **สัมพันธ์** (Intertextual) ซึ่งหมายถึง การถ่ายโยงระหว่างตัวบทจากบทของรูปแบบสื่อประเภทหนึ่งไปสู่ประเภทอื่นๆ (กาญจนา แก้วเทพ, 2551) จะเห็นได้ว่ามีความหมายคล้ายคลึงกัน เพียงแต่สัมพันธ์มักใช้ในงานด้านภาษาและวรรณกรรม ในขณะที่ คำว่า การเล่าเรื่องข้ามสื่อ นั้นจะใช้ในมุมของงานด้านการสื่อสาร ในที่นี้จะใช้ในความหมายกว้างๆ เมื่อกล่าวถึงการนำงานในสื่อรูปแบบหนึ่ง

ไปนำเสนอในรูปแบบสื่ออื่นๆ เช่น จากหนังสือการ์ตูนไปสร้างเป็นภาพยนตร์ ดังรายชื่อวิทยานิพนธ์ต่อไปนี้

- 1) วรทัพร ศรีจันทร์. (2551). *การเล่าเรื่องและการดัดแปลง เดธโน้ต ฉบับหนังสือการ์ตูนแอนิเมชัน ภาพยนตร์และนวนิยาย*. (วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต) สาขาวิชาวิทยาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- 2) อุมพร มะโรนีย์. (2551). *สัมพันธ์ของการเล่าเรื่องในสื่อการ์ตูน ละครโทรทัศน์และนวนิยาย*. (วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต) สาขาสื่อสารมวลชน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- 3) นิชนาวิน จุลพราหมณ์. (2554). *สัมพันธ์บทในภาพยนตร์ และละครโทรทัศน์อเมริกันแนวแวมไพร์ร่วมสมัย*. (วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต) สาขาภาพยนตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- 4) กาญจนพิชญ์ ศิริภูวนิชย์. (2557). *การเล่าเรื่องข้ามสื่อในการ์ตูนไทยของเอกสิทธิ์ ไทรรัตน์*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต) สาขานิเทศศาสตร์และนวัตกรรมการสื่อสาร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

2. ประเด็นหลักจากการศึกษางานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการเล่าเรื่องทางนิเทศศาสตร์

พบว่า มีประเด็นหลักจากการศึกษางานวิจัยด้านนิเทศศาสตร์ แบ่งตามรูปแบบของการสื่อสาร ดังนี้

(ดูรายชื่องานวิจัยในหัวข้อ 1.1-1.9 ประกอบ ในแต่ละประเภทของการสื่อสาร)

2.1 การเล่าข่าวทางวิทยุ

- 1) วิธีการเล่าข่าวของผู้จัดรายการวิทยุ ประกอบไปด้วย การบรรยาย การสร้างมุกตลก การนำข่าวมาเล่าคล้ายการแสดง การแสดงความคิดเห็นและการวิพากษ์วิจารณ์ มีการสร้างสรรค์อันเกิดจากจินตนาการ (Improvisation) ที่นอกเหนือไปจากข้อเท็จจริงหรือบทข่าวที่จัดเตรียมไว้เสมอ ทำให้การเล่าข่าว มีความน่าสนใจยิ่งขึ้น ทั้งนี้

เป็นความสามารถเฉพาะตัวของผู้จัดรายการข่าวแต่ละคนจากประสบการณ์ที่สั่งสมมาเป็นเวลานาน

2) ทวน ทักซิณ ผู้จัดรายการข่าวทางวิทยุ ประสบความสำเร็จในการเล่าข่าวเนื่องจากใช้โครงสร้างของข่าวและองค์ประกอบทางภาษาที่เหมาะสมกับเนื้อข่าว โครงสร้างการเล่าข่าวมี 3 องค์ประกอบ คือ เริ่มด้วยการอ้างที่มาของข่าว เนื้อเรื่องเล่าตามลำดับเหตุการณ์แสดงปมปัญหา ส่วนองค์ประกอบทางภาษา ใช้ภาษาแบบไม่เป็นทางการ ใช้คำพื้นๆ การใช้ภาษาถิ่นและคำแสลง ยังมีการใช้โวหารอุปมาอุปมัย ประกอบการสื่ออารมณ์และความคิด นอกจากนี้ยังให้นิยามให้ผู้ฟังมีวิถีคิดที่สร้างสรรค์ โดยให้การเล่าข่าวสร้างความเพลิดเพลิน ให้ข้อเท็จจริงและให้ข้อคิด

2.2 การเล่าเรื่องและเล่าข่าวในหนังสือพิมพ์

1) การเล่าเรื่องในข่าวเชิงสาระและข่าวสนองอารมณ์ที่มีต่อข่าวเดียวกันของหนังสือพิมพ์ไทยรัฐและมติชนนั้น ไทยรัฐจะใช้การเล่าเรื่องแบบเสมือนดำเนินอยู่จริงมากกว่าสรุปความ ในขณะที่เราความสนใจผู้อ่านให้สืบบรรยากาศของเหตุการณ์มากกว่ามติชนที่นิยมเล่าเรื่องแบบสรุปความ สิ่งที่เหมือนและแตกต่างกันยังพบได้จากการลำดับเหตุการณ์ที่เล่า มุมมองที่ใช้ในการเล่าเรื่องและกลวิธีการนำเสนอที่มีความแตกต่างกัน โดยไทยรัฐใช้กลวิธีแบบขยายความหรือ ใส่สีสันเหมือนเวลาเล่านิทานมากกว่ามติชนที่ใช้รูปแบบการสาธิตหรือแสดงข้อเท็จจริงรูปแบบต่างๆ แสดงให้เห็นว่าหนังสือพิมพ์ฉบับใดยืนอยู่ในจุดเร้าอารมณ์มากกว่ากัน เป็นกรอบในการกำหนดการเล่าเรื่องของผู้สื่อข่าวแต่ละฉบับในรูปแบบของตน ตามคุณลักษณะของหนังสือพิมพ์และประเภทข่าวที่นำมาเสนอด้วย

2) การเล่าเรื่องในข่าวการเมืองของหนังสือพิมพ์ทั้งประเภทข่าวเบาและข่าวหนักมีแนวโน้มในการนำเสนอไปตามแบบแผนการเล่าเรื่อง มีการกำหนดแก่นเรื่องขึ้นมาเป็นแนวทางในการรายงานข่าว มีการวางโครงเรื่องในข่าว ทั้งนี้ยังพบว่าหนังสือพิมพ์มีการให้สีสันกับบุคคลในข่าว จนทำให้บุคคลในข่าวมีสถานภาพเหมือนตัวละคร ทำให้การดำเนินเรื่องมีอรรถรส แก่นเรื่องมีส่วนในการกำหนดแนวทางในการใช้ภาษา ความหมายที่แฝงมากับแก่นเรื่องสะท้อนให้เห็นว่า ด้วยกระบวนการของการเล่าเรื่องและการใช้ภาษามีผลอย่างมากต่อการสร้างภาพ และสร้างความหมายให้กับข่าวการเมืองที่หนังสือพิมพ์นำเสนอ

3) การตัดสินใจตกเป็นข่าวด้วยการเล่าเรื่องในหนังสือพิมพ์ การนำเสนอข่าวมีการประกอบสร้างความจริงในเชิงตัดสินผู้ตกเป็นข่าวในทุกกรณี ด้วยวิธีการบรรยายเรื่อง ได้แก่ ฉากตัวละคร บทพูด และการกระทำ การจัดโครงเรื่องที่ได้จากการเลือกนำเสนอเหตุการณ์ และการร้อยเรียงเรื่องให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์ จนทำให้เกิดความคิดรวบยอดต่อผู้ตกเป็นข่าวในกรณีนั้นๆ ในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง ซึ่งอาจอธิบายปัจจัยที่ทำให้เกิดการประกอบสร้างดังกล่าวได้ด้วยแนวคิดเกี่ยวกับคุณค่าชาวธรรมนิยมปฏิบัติในการนำเสนอข่าว การอิงอยู่กับแหล่งข่าวเพียงไม่กี่แห่ง ผู้ตกเป็นข่าวและบุคคลที่เกี่ยวข้องคงไม่สามารถหลีกเลี่ยงการประกอบสร้างดังกล่าวได้ นักข่าวควรตระหนักถึงจุดนี้และระมัดระวังในการนำเสนอข่าวมากขึ้น

4) ในการเล่าเรื่องและการสร้างความจริงทางสังคมในข่าวคลีนยักษ์สินามินั้นพบว่า หนังสือพิมพ์มีโครงสร้างการเล่าเรื่องตามแบบแผนอย่างชัดเจน ประกอบด้วย การดำเนินเรื่อง ที่แบ่งตัวละครออกเป็นฝ่าย ให้ฉากเข้าไปเข้ามาและกระตุ้นอารมณ์ด้วยภาษาที่เห็นภาพพจน์ราวกับอยู่ในเหตุการณ์ ทำให้ข่าวคลีนยักษ์สินามินั้นเป็นข่าวที่เต็มไปด้วยอารมณ์เศร้า ตื่นตะลึงและน่าหวาดกลัวมากเกินไป นอกจากนั้นการเล่าเรื่องยังมีส่วน ในการสร้างความเป็นจริงให้กับหนังสือพิมพ์ ทั้งในแง่การนำไปสู่ความหมายที่ดีของชีวิต และสร้างความเข้าใจผิด ด้วยลีลาการใช้ภาษาที่เร้าความสนใจจากการเล่าเรื่อง

2.3 การเล่าเรื่องในภาพยนตร์ต่างประเทศ

1) ภาพยนตร์อเมริกันที่มีตัวเอกเป็นสตรี มีโครงสร้างการเล่าเรื่องที่เป็นเอกลักษณ์พิเศษ ได้แก่ แก่นความคิดและข้อความขัดแย้ง ที่เป็นเรื่องของผู้หญิงกับความรัก ครอบครัวและสังคมตัวละครหญิงจะมีบทบาทหลากหลายและมีลักษณะเป็นผู้กระทำมากกว่าตัวละครหญิงในภาพยนตร์ทั่วไป ฉากที่ตัวละครหญิงมักเข้าไปเกี่ยวข้องคือ ฉากภายนอก ซึ่งได้แก่ สถานที่ทำงาน และ ห้องนอน ส่วนการใช้สัญลักษณ์พิเศษจะเกี่ยวข้องกับ ความรัก ครอบครัวและสังคม สำหรับ กระบวนการสื่อความหมายในภาพยนตร์นั้นได้สื่อถึงเพศหญิงว่า ควรมีท่าทีสอดคล้องกับความเป็นจริงต่อเรื่องความรักและสังคม ขณะเดียวกันสังคมควรมีความเข้าใจเพศหญิง โดยพิจารณาเพศหญิงจากสภาพชีวิตที่เป็นจริง

2) การเล่าเรื่องในภาพยนตร์ของสตีเวน จิตเรย์นั้น โครงเรื่องมีลักษณะเป็นดราม่าน้อย จนบางครั้งไม่อาจเล่าเรื่องย่อได้ ใช้บทสนทนาและบทพูดบรรยายน้อยมาก ส่วนใหญ่ใช้การสื่อความหมายด้วย องค์ประกอบภาพ การลำดับภาพ เสียงประกอบและดนตรีเป็นสำคัญ มีความโดดเด่นมากในเรื่ององค์ประกอบภาพ ภาพที่น่าเสนอจะเป็นการถ่ายทอดสื่อถึงอารมณ์ความรู้สึกนึกคิดที่ตัวละครเผชิญอยู่ ส่วนภาพยนตร์ขาวดำจะเด่นในการสื่อความหมายและมีสุนทรียะทางด้านภาพยนตร์ที่เด่นกว่าภาพยนตร์สีในส่วนนี้

3) การเล่าเรื่องในภาพยนตร์ของอาคิระ คูโรซาว่า นั้นโครงเรื่องมีลักษณะเป็นการสะท้อนปัญหาสังคม ส่วนใหญ่ใช้การสื่อความหมายด้วยองค์ประกอบภาพ การลำดับภาพ เสียงประกอบและดนตรีเป็นสำคัญ มีความโดดเด่นมากในเรื่ององค์ประกอบภาพที่น่าเสนอจะเป็นการถ่ายทอดสื่อถึงอารมณ์ความรู้สึกนึกคิดที่ตัวละครเผชิญอยู่ได้เป็นอย่างดี เนื้อเรื่องส่วนใหญ่ เกี่ยวข้องกับสามัญชนทั่วไป แก่นเรื่องและโครงเรื่องจะเสนอปัญหาอย่างตรงไปตรงมา แก่นของเรื่องเกี่ยวข้องกับอุดมการณ์ของชีวิต ความเชื่อ ค่านิยม คติธรรมประจำชาติและคำสั่งสอนที่เป็นบรรทัดฐานของสังคม เช่น การทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ความกตัญญูและกฎแห่งกรรม

4) ภาพยนตร์โทรทัศน์ชุดดิเอ็กซ์ไฟล์เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์เหนือธรรมชาติและมนุษย์ต่างดาว มีแก่นเรื่องคือความไม่ไว้วางใจต่อรัฐบาล โดยใช้การเล่าเรื่องผ่านตัวละคร สองตัวที่มีความคิดแตกต่าง โดยใช้วิธีผสมแนวเรื่อง เพื่อทำให้แนวเรื่องหลักที่มุ่งเน้นผลทางวิทยาศาสตร์ มีความหลากหลายและเข้าใจได้ง่ายยิ่งขึ้น

5) การเล่าเรื่องและเอกลักษณ์ในภาพยนตร์แอนิเมชันของฮายาโอะ มียาซากิ นั้นเอกลักษณ์มาจากแรงบันดาลใจจากสงครามในวัยเยาว์และความประทับใจในงานศิลปะต่างๆ กลุ่มผู้ชมจึงมิได้มีเฉพาะเด็ก วิธีการเล่าเรื่องจึงแตกต่างจากแอนิเมชันอื่นๆ ที่คุ้นชิน เพราะคิดเรื่องขึ้นเอง นำเอาความเชื่อเรื่องวิญญาณและเทพเจ้า มาสร้างโลกจินตนาการขึ้นใหม่ ตัวละครเอกส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง แก่นเรื่องสะท้อนแง่มุมชีวิตอย่างลึกซึ้ง บทสรุปของเรื่องทิ้งไว้ให้ผู้ชมจินตนาการต่อ มีการนำเสนอสัญลักษณ์ให้ขบคิดตีความ สุนทรีภาพในการชมเกิดจากความรู้สึกแปลกใหม่ในการนำเสนอเรื่องราวผ่าน

เทคนิคด้านภาพยนตร์และแอนิเมชัน ก่อให้เกิดจินตนาการต่อสุนทรีย์แห่งการสัมผัส และเข้าถึงเรื่องราว

6) ความเป็นจีนในการเล่าเรื่องของภาพยนตร์จีนแผ่นดินใหญ่ที่ฉายต่างประเทศ นั้นพบว่า ความเป็นจีนนั้นมี 2 ลักษณะ คือ ความเป็นจีนแบบดั้งเดิมและ ความเป็นจีนแบบสากล โดยความเป็นจีนแบบดั้งเดิมนั้นนำเสนอผ่านการเล่าเรื่องที่มีลักษณะเป็นรูปธรรมส่วนแบบสากลนั้นนำเสนอผ่านการเล่าเรื่อง ที่มีลักษณะเป็นนามธรรม

7) การเล่าเรื่องและสื่อความหมายของภาพยนตร์เอเชียตะวันออกที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการล้างแค้น พบว่า โครงเรื่องและแก่นของเรื่องจะทำให้ผู้ชมได้เห็นถึงความสูญเสียที่เกิดจากความอาฆาตแค้น ตัวละครเอกเผชิญปัญหาส่งผลให้มีความรู้สึกโกรธแค้น จึงแสดงออกด้วยการล้างแค้นเพื่อต้องการจะแก้ปัญหานั้นหลังจากนั้นเรื่องจะคลี่คลายลงหลังจากที่ตัวละครนั้นได้รับผลเสียจากการล้างแค้น โดยองค์ประกอบต่างๆ ของการเล่าเรื่องและภาษาภาพยนตร์ล้วนแล้วแต่ผูกโยงนำไปสู่แก่นของเรื่อง ที่ต้องการให้เห็นถึงโทษที่เกิดจากการล้างแค้น

2.4 การเล่าเรื่องในภาพยนตร์ไทยและภาพยนตร์ไทยกับต่างประเทศ

1) การเล่าเรื่องในภาพยนตร์ของหม่อมเจ้าชาตรีเฉลิม ยุคล พบว่า โครงเรื่องมีลักษณะเป็นการสะท้อนปัญหาสังคม ส่วนใหญ่ใช้การสื่อความหมายด้วยองค์ประกอบภาพ การลำดับภาพ เสียงประกอบ และดนตรีเป็นสำคัญ มีความโดดเด่นมากในเรื่ององค์ประกอบภาพ ภาพที่นำเสนอจะเป็นการถ่ายทอดสื่อถึงอารมณ์ความรู้สึกนึกคิดที่ตัวละครเผชิญอยู่ เนื้อเรื่องส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับชนชั้นล่าง แก่นเรื่องและโครงเรื่องจะเสนอปัญหาอย่างตรงไปตรงมา แก่นของเรื่องเกี่ยวข้องกับ ความเชื่อ ค่านิยมและคำสั่งสอนที่เป็นบรรทัดฐานของสังคม เช่น การทำได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว รู้จักหน้าที่ตนเอง เป็นต้น

2) การเล่าเรื่องของภาพยนตร์ไทยยุคนิยมชุด “บุญชู” นั้นเน้นความเรียบง่าย ไม่ซับซ้อน แต่มีความเข้มข้นของการดำเนินเรื่องแบบภาพยนตร์ชีวิต ผสมผสานกับรสชาติที่ครบรสแบบไทยๆ และการสร้างอารมณ์ขันที่หลากหลาย แต่มีการสอดแทรกสาระทางความคิดและนำเสนอประเด็นปัญหาสังคมต่างๆ มานำเสนอในเนื้อเรื่อง ในส่วนของแก่นความคิดหลักนั้นเป็นการพูดถึง ความมีน้ำใจที่ขาดหายไปจากสังคม

3) อัตลักษณ์และการเล่าเรื่องในภาพยนตร์ร่วมสร้างไทย-เอเชีย พบว่า ยึดถือวัฒนธรรมแบบโลกตะวันออกเป็นศูนย์กลาง แต่เห็นความแตกต่างระหว่างกลุ่มประเทศเอเชียด้วยกันมีการเน้นประเด็นเกี่ยวกับครอบครัว การกดขี่ทางเพศและสิทธิเท่าเทียมกันของชายหญิง การมีโครงสร้างสังคมแบบอุปถัมภ์ มีโครงสร้างการเล่าเรื่องที่เน้นการคลี่คลายเรื่องด้วยการแก้ปัญหาทางจิตใจ แก่นความคิดและข้อขัดแย้งเน้นวิพากษ์เกี่ยวกับสถานะความเป็นมนุษย์และสภาพสังคม มีการสร้างตัวละครแบบสมจริง มีการใช้ฉากและสัญลักษณ์พิเศษเพื่อสะท้อนบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของชาวเอเชีย ใช้มุมมองการเล่าเรื่องที่หลากหลาย

4) ความหมายของการขจัดขึ้นอำนาจของสังคมผ่านการเล่าเรื่องในภาพยนตร์ไทยนั้นพบว่าภาพยนตร์ประเภทขจัดขึ้น/ต่อสู้อำนาจของสังคมนั้น มีการประกอบสร้างความหมายและหลักไวยากรณ์ไม่ต่างจากหลักการเล่าเรื่องในภาพยนตร์ทั่วไป แต่ก็มีลักษณะเฉพาะในการประกอบสร้างความหมายผ่านการเล่าเรื่อง ในองค์ประกอบด้านตัวละคร โครงเรื่อง ตอนจบ แก่นเรื่อง และการสร้างพื้นที่จริงลงในตัวบทภาพยนตร์ มีอุดมการณ์ที่ไม่เกี่ยวข้องกับลักษณะทางชนชั้นสนับสนุน อุดมการณ์ความมีน้ำใจ การประกอบอาชีพสุจริตไม่ผิดจารีต มีความมุ่งมั่นในวิชาชีพ และความขยันในด้านอัตลักษณ์ ผู้ขจัดขึ้นถูกประกอบสร้างให้เป็นชายมากกว่าหญิง อาจเป็นคนชั้นล่างหรือชนชั้นกลาง มีการศึกษาไม่สูงนัก มีน้ำใจและขยัน กล้าลุกขึ้นมาต่อสู้ กล้าปกป้องสิทธิของตนเอง แต่ส่วนน้อยที่จะก้าวไปสู่การปกป้องสิทธิของคนอื่นและสังคม

5) การเล่าเรื่องและทัศนคติของผู้ชมเกี่ยวกับความรุนแรงในภาพยนตร์ไทยและฮอลลีวูดนั้นพบว่าเนื้อหาความรุนแรงในภาพยนตร์แต่ละตระกูลมีความแตกต่างกัน ดังนี้ ภาพยนตร์ต่อสู้ตัวเอกจะใช้ ความรุนแรงเพื่อยุติปัญหา ตัวร้ายจะใช้ความรุนแรงเพื่อให้ได้สิ่งที่ต้องการ ภาพยนตร์รัก ความรักจะเป็นปัจจัยหลักที่ก่อให้เกิดความรุนแรง ในภาพยนตร์ตลก ความรุนแรงจะถูกนำเสนอแบบสนุกสนานหรือตลกตลก ในภาพยนตร์สยองขวัญ ความรุนแรงจะนำไปสู่โศกนาฏกรรม ภาพยนตร์ชีวิตความรุนแรงจะเกิดจากการอบรมเลี้ยงดูหรือปมปัญหาภายในจิตใจ โดยองค์ประกอบการเล่าเรื่องมีส่วนในการสร้างเนื้อหาความรุนแรงที่แตกต่างกันในภาพยนตร์แต่ละเรื่องอีกด้วย เนื้อหาความรุนแรงนี้มีที่มาจาก 3 แหล่ง คือ ประสบการณ์ส่วนตัว จินตนาการและข่าวสารหรือปัญหาในสังคม

2.5 การเล่าเรื่องในรายการและละครโทรทัศน์

1) จากการวิเคราะห์การเล่าเรื่องในรายการสัมภาษณ์ทางโทรทัศน์นั้นพบว่า มีรูปแบบหลากหลาย แบ่งได้ 3 ลักษณะคือ 1. การเล่าเรื่องตามลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น 2. เมื่อมีเหตุย่อมมีผลตามมา 3. ปัญหาและการแก้ปัญหา ทว่าลักษณะการเล่าเรื่องเหมือนการสนทนาจัดลำดับเรื่องราวในระหว่างการซักถามและได้ตอบ นอกจากนั้นยังใช้เทคนิคทางโทรทัศน์ด้วยองค์ประกอบด้านแสง สี และเสียง เพื่อสร้างบรรยากาศและอารมณ์ โดยให้ความสำคัญกับรูปแบบการนำเสนอที่มุ่งถ่ายทอดเนื้อหา

2) การเปรียบเทียบการเล่าเรื่องในละครเกาหลี “แดจังกึม” และละครไทย “สี่แผ่นดิน” นั้นพบว่าเนื่องจากมีวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน คือ แดจังกึมเพื่อใช้ในการส่งเสริมวัฒนธรรมเกาหลี ส่วน สี่แผ่นดินเพื่อเล่าเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในอดีต การเล่าเรื่องจึงมีความแตกต่างกัน แดจังกึมมีองค์ประกอบการเล่าเรื่องที่เป็นสากล มีการใส่ใจในรายละเอียด การออกแบบการผลิต สามารถใช้ประโยชน์จากฉากได้อย่างคุ้มค่า ส่วน สี่แผ่นดินนั้น มีความสมจริงและความเป็นธรรมชาติทั้ง โครงเรื่อง แก่นเรื่อง ความขัดแย้ง ตัวละคร มุมมองการเล่าเรื่องสามารถสะท้อนสังคมในอดีตออกมาได้เป็นอย่างดี เรื่องที่นำเสนอควรมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการผลิต

3) การเล่าเรื่องและการสร้างลักษณะตัวละครในภาพยนตร์และละครโทรทัศน์ที่มีตัวเอกเป็นสตรีจากเทพปกรณัมกรีกนั้นพบว่า การเล่าเรื่องแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) ยึดตามบทดั้งเดิม เช่น *The Trojan women* ของ กรีก 2) เล่าเรื่องแบบผสม ด้วยการนำบทเดิมมา ตีความใหม่ เช่น *Helen of troy* ของอเมริกา และ 3) ตีความใหม่ รักษา องค์ประกอบเรื่องเดิมไว้เป็นส่วนน้อย เช่น *ชั่วฟ้าดินสลาย* ของไทย ส่วนตัวละครเอกที่เป็นสตรีมีลักษณะสำคัญดังนี้ 1 สตรีที่ยอมสละชีวิตเพื่อชาติ 2 สตรีเป็นเหยื่อ ของสงคราม ปัญหาในครอบครัว และเหยื่อทางเพศ 3 สตรีที่มีพลังเหนือมนุษย์ และ 4 สตรีที่มีความสมบูรณ์แบบ

4) การเล่าเรื่องในละครโทรทัศน์เกาหลี ประเภทโรแมนติกดราม่า พบว่า องค์ประกอบการเล่าเรื่องนั้น แก่นเรื่องใช้ความรักเป็นหลัก ขึ้นพัฒนาเหตุการณ์มีอุปสรรคเกิดขึ้นจนเกิดวิกฤตและคลี่คลาย มีทั้งความสุข เศร้าและจบอย่างคาดไม่ถึง ส่วนผลจากการสำรวจความคิดเห็นของผู้ชมพบว่าองค์ประกอบการเล่าเรื่องที่ส่งผลให้

ติดตามชมละครเรียงลำดับตามความสำคัญได้ดังนี้โครงเรื่อง ตัวละคร แก่นเรื่อง บทสนทนาและฉาก ลำดับเวลาและความบ่อยครั้งในการเล่าเรื่อง

2.6 การเล่าเรื่องในหนังสือเล่ม

1) การเล่าเรื่องในสื่อหนังสือบันทึกการเดินทางนั้นพบว่า ผู้เล่าแต่ละคนนั้นประกอบสร้างความหมายผ่านองค์ประกอบการเล่าเรื่องให้กับ “ชาติตะวันตก” และชาติอื่นๆ ด้วยกลวิธีการเล่าเรื่องแบบต่างๆ ได้แก่ การเปรียบเทียบแล้วกำหนดคุณค่า การใช้คำคุณศัพท์ การเล่าเรื่องจริงผ่านอารมณ์ความรู้สึก การใช้ภาพถ่ายประกอบการเล่าเรื่อง การสร้างความเป็นจริงด้วยภาพแบบฉบับหรือภาพตัวแทน ได้แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างภาพตัวแทนกับอำนาจ ในการนิยามความหมายหรือการประกอบสร้างความจริงในการสร้างภาพตัวแทนผ่านภาษา/ตัวอักษรของผู้เล่าเรื่อง การประกอบสร้างความหมายให้ “ชาติตะวันตก” ว่ายิ่งใหญ่และศิวิไลซ์กว่าสังคมไทย นำมาสู่การสร้างอัตลักษณ์ให้สังคมไทยดูล้ำหลังและปราดณาจะเจริญรอยตามชาติตะวันตก

2) สาระและการเล่าเรื่องในงานเขียนอิงธรรมชาติของดังตฤณเป็นการถ่ายทอดหลักธรรมในรูปแบบของความบันเทิง มีลักษณะของความร่วมสมัย มีความชัดเจนผ่านบทสนทนาและการแสดงออกของตัวละคร ใช้เหตุการณ์ที่สมจริงและลำดับเหตุการณ์อย่างเป็นเหตุเป็นผล มีความทันสมัย ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย อ่านสนุก มีการสร้างจุดเด่นโดยการตั้งชื่อเรื่องที่สะดุดตาเพื่อเรียกร้องความสนใจจากผู้อ่านเช่น เสียดายคนตาย ไม่ได้อ่าน

2.7 การเล่าเรื่องในเพลงไทย

1) การวิเคราะห์การเล่าเรื่องในเพลงไทยลูกทุ่งนั้นพบว่า มีเนื้อหาจากเรื่องเล่า 5 ประเภท คือ นิทานชาดก นิทานพื้นบ้าน นิทานจากวรรณคดีไทย นิทานอีสปและชีวประวัติบุคคลใช้โครงสร้างของการเล่าเรื่องแบบนิทาน มี บทนำ เนื้อเรื่องและบทสรุป ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย แทรกด้วยสำนวนไทย สุภาษิตหรือคำพังเพยที่มีคติสอนใจ ลักษณะพิเศษที่ทำให้การเล่าเรื่องด้วยเพลงลูกทุ่งน่าสนใจ คือการใช้ ทำนองเพลงและเทคนิคพิเศษของการร้องเพลงมาเป็นส่วนเสริม

2) การเล่าเรื่องในเพลงประกอบภาพยนตร์นั้นพบว่า เนื้อเพลงต้องเล่าเรื่องตามเหตุการณ์หลักหรือที่เรียกว่า แก่นของเรื่อง ใช้สื่อสารเนื้อเรื่องทั้งหมดของภาพยนตร์จะให้ผลที่ดีกว่าการนำเสนอเพียงบางส่วน เป็นการบอกเล่าเรื่องราวที่เกิดขึ้นกับตัวแสดงหลัก เพลงที่ถูกสร้างสรรค์ท่วงทำนอง เนื้อหาและเรียบเรียงนำหนักในการเล่าเรื่องให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน เปรียบเสมือนการย่อเรื่องสำคัญ หยิบยกไคลแมกซ์ของภาพยนตร์มาใส่ไว้ในเพลง ทำให้ผู้ชมเกิดความรู้สึกร่วมและดึงดูดลงไปในการชมภาพยนตร์เรื่องนั้นได้ดียิ่งขึ้น

2.8 การเล่าเรื่องในสื่อออนไลน์และเกม

1) เรื่องเล่าของเกย์ในชุมชนวรรณกรรมออนไลน์แยกได้เป็น 2 กลุ่ม คือ เรื่องเล่าบันทึกประสบการณ์ชีวิต และเรื่องแต่ง ซึ่งได้แก่นวนิยายและเรื่องสั้น บันทึกชีวิตนั้นมีเนื้อหาเกี่ยวกับวิถีชีวิตของเกย์ สะท้อนทัศนคติที่เกย์มีต่อสังคม นวนิยายและเรื่องสั้นนั้นส่วนใหญ่มักจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับความเหงา ความรักของเกย์ เล่าจากมุมมองของเกย์ มีการเน้นมุมมองของเรื่องในด้านอารมณ์ ความรู้สึกของเกย์ ทำให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจและเห็นใจ ซึ่งพบได้น้อยในเรื่องเล่าทั่วไป

2) การเล่าเรื่องในเกมแบบสวมบทบาทของญี่ปุ่นและการมีส่วนร่วมของผู้เล่นนั้นพบว่า เป็นการเล่าเรื่องที่มีโครงสร้างแบบหลังสมัยใหม่ (Post modern) ที่มีต้นแบบจากนิทานสมัยก่อน มีการดำเนินเรื่อง 2 แบบ คือ แบบที่ใกล้เคียงและแบบที่ค่อนข้างแตกต่างกับนิทานพื้นบ้านรัสเซีย ซึ่งเป็นต้นแบบของการศึกษาเรื่องเล่า เรื่องราวในเกมเป็นเรื่องราวที่ประกอบสร้างขึ้นมีพื้นฐานจากเหตุการณ์ในโลกจริง นำเสนอด้วยรูปแบบตะวันตกแต่แฝงแนวคิดแบบตะวันออกเอาไว้ในเนื้อเรื่อง

2.9 การเล่าเรื่องข้ามสื่อ

1) การเล่าเรื่องและการดัดแปลง เดอโน้ตจากต้นฉบับหนังสือการ์ตูนสู่แอนิเมชันภาพยนตร์และนวนิยาย การเล่าเรื่องส่วนใหญ่มีความคล้ายคลึงกันแต่อาจมีการเน้นที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับตัวละครที่เด่นที่สุด ด้านแก่นเรื่องมีทั้งเหมือนและแตกต่างกันออกไป ตัวละครหลักมักเป็นตัวละครหลายมิติ ส่วนใหญ่ตัวละครจะเป็นผู้เล่าเรื่องของตัวเอง ด้านการดัดแปลงนั้นพบว่า แอนิเมชันมีการดัดแปลงจากการ์ตูน

น้อยที่สุด เนื้อหาใกล้เคียงกับต้นฉบับเดิม ส่วนภาพยนตร์มีการดัดแปลงเนื้อหาส่วนใหญ่ออกไป แล้วปรับแต่งเรื่องใหม่ขึ้นมาแทน ขณะที่นวนิยายนั้นแต่งเนื้อหาขึ้นมาใหม่ทั้งหมด

2) จากลักษณะสัมพันธ์ของการเล่าเรื่องในสื่อการ์ตูน ละครโทรทัศน์และนวนิยายนั้นพบว่า มีการคงเดิม ขยายความตัดทอนและดัดแปลงรายละเอียดของเรื่องตามองค์ประกอบการเล่าเรื่องโดยคงเดิมองค์ประกอบหลัก ได้แก่ โครงเรื่องหลัก แก่นเรื่องหลัก ความขัดแย้ง ลักษณะเด่นของตัวละคร และลักษณะฉากส่วนใหญ่ มีการเปลี่ยนแปลงในรายละเอียดย่อย เช่น โครงเรื่องรอง แก่นเรื่องรอง คู่แย้ง รายละเอียดฉากและมุมมองการเล่าเรื่อง โดยผู้ผลิตยังคงเน้นการคงเดิมเนื้อหาจากสื่อเก่า มีแนวคิดว่าทุกอย่างในโลกล้วนได้รับการคิดค้นมาแล้ว งานต่างๆ ล้วนรื้อฟื้นหรือดัดแปลงจากผลงานที่เคยสร้างมาแล้วทั้งสิ้น ไม่ใช่ผลผลิตที่คิดขึ้นใหม่อย่างแท้จริง

3) ลักษณะสัมพันธ์ของการเล่าเรื่องจากแนวแวมไพร์แบบเก๋าสู่แนวร่วมสมัยมีการคงเดิมขยายความ ตัดทอนและปรับเปลี่ยน ในองค์ประกอบการเล่าเรื่องที่ชัดเจนที่สุด คือ โครงเรื่อง ตัวละคร และฉาก ส่วนองค์ประกอบที่มีความชัดเจนเป็นรองลงมาคือ แก่นเรื่อง ความขัดแย้ง สัญลักษณ์ และมุมมองในการเล่าเรื่อง รวมถึงการสร้างตัวละครที่มีการเปลี่ยนแปลงชัดเจน เป็นการเชื่อมโยงผ่านกฎแห่งการเลือกสรรและผสมผสานมาดัดแปลงและสื่อความหมายใหม่ร่วมกัน พบว่ามีระบบคิด 4 ประการ คือ ความงามของรูปลักษณ์ การแบ่งแยกสีผิว การมีคุณงามความดี และบทบาททางเพศ

4) การเล่าเรื่องข้ามสื่อในการ์ตูนไทยของเอกสิทธิ์ ไทยรัตน์ นั้น พบว่าองค์ประกอบการเล่าเรื่องของการ์ตูนและภาพยนตร์มีความใกล้เคียงกันทั้งสองสื่อ โดยสื่อที่สองจะมีการเปลี่ยนแปลงไปจากสื่อเดิมบางส่วนเพื่อให้เกิดความสมจริงและเข้ากับคุณลักษณะสื่อที่นำเสนอเรื่องเล่า ในสื่อภาพยนตร์จะมีการเพิ่มความหลากหลายของโครงเรื่อง แก่นเรื่อง ความขัดแย้ง ตัวละคร มุมมองการเล่าเรื่อง สัญลักษณ์พิเศษ ส่วนที่มีความแตกต่างด้านการนำเสนอคือ ฉาก ช่วงเวลาและสถานที่ในการเล่าเรื่อง บทสนทนาในการ์ตูนใช้ภาษาเขียนและภาษาภาพ ในขณะที่ในภาพยนตร์ใช้ภาษาพูด การเล่าเรื่องข้ามสื่อนั้น หากเป็นการเล่าจากการ์ตูนเป็นสื่อต้นทางจะมี การขยายเรื่องราวมากขึ้นเมื่อนำไปเล่าในสื่อภาพยนตร์ ในทางกลับกันหากสื่อต้นทางเป็นสื่อภาพยนตร์

สื่อที่สองเป็นการตูนเล่มจะถูกตัดทอนและเปลี่ยนแปลงให้กระชับและตรงจุดมากขึ้น ส่วนที่มักจะเพิ่มหรือลดตามการปรับเปลี่ยนในการเล่าเรื่องคือ รายละเอียดตัวละคร เนื้อหาเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ไปจนถึงมุมมองในการเล่าเรื่อง

สรุปภาพรวมจากการศึกษาประเด็นหลัก ของการเล่าเรื่องทางนิเทศศาสตร์นั้น พบว่า เป็นการเล่าเรื่องในงานประเภทสารัตถคดี (Non-fiction) จำนวน 8 เรื่องจากงานประเภทข่าว หนังสือพิมพ์และหนังสือเล่ม ที่เหลืออีกจำนวน 24 เรื่องจากงานประเภท ภาพยนตร์ รายการและละครโทรทัศน์ การ์ตูน สื่อใหม่ เกมและการเล่าเรื่องข้ามสื่อเป็นงานประเภทเรื่องสมมุติ (Fiction) ประเด็นหลักที่พบในการศึกษา พบว่าส่วนใหญ่ใช้แนวคิดองค์ประกอบของการเล่าเรื่องในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยมีสาระสำคัญของการศึกษาแต่ละประเภทของการศึกษาดังนี้ การเล่าข่าวทางวิทยุนั้นเป็นการเล่าข่าวเพื่อสร้างความเพลิดเพลิน ให้ข้อเท็จจริงและข้อคิด โดยใช้ภาษาแบบไม่เป็นทางการ การเล่าเรื่องในสื่อสิ่งพิมพ์นั้นอิงตามองค์ประกอบการเล่าเรื่อง โดยเฉพาะ โครงเรื่อง แก่นเรื่องและตัวละคร รวมทั้งนโยบายของสิ่งพิมพ์ฉบับนั้น เน้นการใช้ภาษาที่สร้างภาพและความหมายที่สร้างความสนใจด้วย ส่วนการเล่าเรื่องในภาพยนตร์และละครโทรทัศน์นั้น ส่วนใหญ่อิงตามองค์ประกอบการเล่าเรื่อง โดยเฉพาะ แก่นเรื่องและความขัดแย้ง สื่อภาพยนตร์นั้นยังเน้นองค์ประกอบภาพด้วย ในละครนั้นยังยึดการเล่าตามวัตถุประสงค์ในการผลิตด้วย การเล่าเรื่องในเพลงไทยนั้นเพลงลูกทุ่งใช้การเล่าเรื่องแบบนิทาน ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย เพลงประกอบละครเล่าเรื่องตามแก่นของเรื่อง ส่วนการเล่าเรื่องข้ามสื่อนั้นส่วนใหญ่เป็นการข้ามสื่อจากการ์ตูนสู่แอนิเมชันและภาพยนตร์ โดยยังคงเดิมตามองค์ประกอบการเล่าเรื่องหลักๆ เช่น โครงเรื่อง แก่นเรื่อง ความขัดแย้ง มีการปรับเปลี่ยนเฉพาะในรายละเอียดย่อย เช่น แก่นเรื่องรอง คู่ขัดแย้ง และฉาก เป็นต้น

รายการอ้างอิง

กาญจนา แก้วเทพ. (2554). เอกสารการสอนชุดวิชา การสร้างสารในงานนิเทศศาสตร์ หน่วยที่ 3 ทฤษฎีการสร้างสาร: แนวคิดเรื่อง การเล่าเรื่อง. สาขานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เอกสารการสอนชุดวิชา การสร้างสารในงานนิเทศศาสตร์ หน่วยที่ 2.4 กลุ่มทฤษฎีสัญวิทยา สาขานิเทศศาสตร์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

“การเขียนเรื่องเล่า” สืบค้นเมื่อ 4 เมษายน 2556 จาก http://www.baanjommyut.com/library_2/extension-/the_narrative/index.html จินตทัศน์ทางสังคมในภาษาลือมวลชน (2542). โครงการสื่อสันติภาพ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธาม เชื้อสถาปนศิริ. Transmedia: storytelling การเล่าเรื่องข้ามสื่อ. หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ วันที่ 30 กรกฎาคม 2556.

อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์. บรรณาธิการ. (2556). สื่อสารมวลชนเบื้องต้น. คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อุมาพร มะโรจน์. (2551). สัมพันธภาพของการเล่าเรื่องในสื่อการ์ตูน ละครโทรทัศน์และนวนิยาย. (วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต) สาขาสื่อสารมวลชน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย